

Designing Dimensions and Components of Creative Thinking in Educational Managers

Ali Ghahremani ¹, Hamid Shafizadeh ^{2*}, Nader Soleimani ²

¹ PhD student, Department of Educational Management, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran

² Associate Professor, Department of Educational Management, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran

* Corresponding author: hamidshafizadeh1@yahoo.com

Received: 2024-06-06

Accepted: 2024-06-17

Abstract

Background and purpose: This research was conducted with the aim of designing and dimensions of creative thinking skills in educational managers.

Research method: The current research was conducted in terms of practical purpose and with an approach mixed with an exploratory design. The statistical population in the qualitative section was 10 people who were experts in the field of creative thinking, who were selected by the purposeful sampling method and considering the saturation law. The data collection tool in the qualitative part was a semi-structured interview, which was used to ensure the validity of the qualitative part and to ensure the accuracy of the findings from the researcher's point of view, the opinions of professors and experts familiar with this field and experts were used. The Delphi method was used to analyze the qualitative data, and the data analysis was done with the help of MAX QDA software. **Findings:** The results of the qualitative part in the open coding stage, the results of coding 30 primary codes were identified in the form of 6 categories. The results of deciphering and analyzing the content of the groups showed that the components of technical skills, problem solving, ethics, emotional skills, cognitive and social skills were obtained.

Conclusion: Based on the results of the research, the dimensions and components of creative thinking for educational managers have several dimensions and components that educational system planners can pay attention to in order to develop the creative thinking of managers.

Keywords: Creative thinking, Dimensions, Educational managers

© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Shafizadeh, H & et al. (2024). Designing Dimensions and Components of Creative Thinking in Educational Managers. *JNACE*, 6(1): 246-259.

طراحی ابعاد و مؤلفه‌های تفکر خلاق در مدیران آموزشی

علی قهرمانی^۱، حمید شفیع زاده^{۲*}، نادر سلیمانی^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

^۲ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

* نویسنده مسئول: hamidshafidadeh1@yahoo.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۲۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

چکیده

زمینه و هدف: این پژوهش با هدف طراحی و ابعاد مهارت‌های تفکر خلاق در مدیران آموزشی انجام شد. روش پژوهش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و با رویکرد آمیخته با طرح اکتشافی، انجام شد. جامعه آماری در بخش کیفی ۱۰ نفر از افراد متخصص در زمینه تفکر خلاق بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع ۱۰ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که برای حصول اطمینان از روایی بخش کیفی و به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، از نظرات اساتید و خبرگان آشنا با این حوزه و متخصصان استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی از روش دلفی استفاده شده است و تجزیه و تحلیل داده‌ها به کمک نرم‌افزارهای MAX QDA استفاده شد است. یافته‌ها: نتایج بخش کیفی در مرحله کدگذاری باز نتایج حاصل از کدگذاری ۳۰ کد اولیه در قالب ۶ مقوله شناسایی گردید. نتایج رمزگشایی و تحلیل محتوای گروه‌ها نشان داد که مؤلفه‌های مهارت‌های تکنیکی، حل مساله، اخلاقی، کفایت‌های هیجانی، کفایت‌های شناختی و اجتماعی به دست آمده است. نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج پژوهش ابعاد و مؤلفه‌های تفکر خلاق برای مدیران آموزشی دارای چند بعد و مولفه است که برنامه ریزان نظام آموزشی می‌توانند در راستای توسعه تفکر خلاق مدیران به این مؤلفه‌ها توجه نشان دهند.

واژگان کلیدی: تفکر خلاق، ابعاد، مدیران آموزشی

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شيوه استناد به این مقاله: شفیع زاده، حمید و همکاران (۱۴۰۳) طراحی ابعاد و مؤلفه‌های تفکر خلاق در مدیران آموزشی. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۶(۱): ۲۴۶-۲۵۹.

مقدمه

آموزش آن می‌باشد، بسیار اهمیت دارد در آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها این موضوع بسیار مورد اهمیت می‌باشد. زیرا تربیت صحیح انسان چه از لحاظ علمی چه فرهنگی تاثیر مستقیم بر خود فرد، جامعه و خانواده خواهد داشت. با توجه به نیاز به رشد و توسعه در کشورهای جهان سوم و افزایش متقاضیان تحصیل در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی موضوع اهمیت هرچه بیشتر مدیریت آموزشی را مشخص می‌نماید. زیرا دیگر موضوع به

آنچه یک مدیر می‌اندیشد در عملکرد سازمان و اعضاء آن و محصول حاصل از آن قابل تفسیر می‌باشد. طرح مسائل و مشکلات انسانی در محیط کار و اثر بخشی و بهره‌وری شغلی در سازمان‌ها بر این اعتقاد است که بخش عظیمی از مسائل جامعه ما در رابطه مستقیم با فرآیند مدیریت است، این موضوع در سازمانهای آموزشی با توجه به اینکه موضوع فعالیت انسان و

خلاق، نقاد و متفکر در برخورد با مسائل فردی و اجتماعی بپردازد و مهم‌تر از همه، رسالت هدایت تکامل فردی و اجتماعی را در ابعاد مختلف به نحو احسن به انجام برساند (تمسکی، ۱۳۹۹). براساس راهکار ششم فصل پنج و هدف‌های کلان ۲، ۱، ۴ و ۸ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش اهمیت ویژه ای به خلاقیت و تفکر خلاق شده است.

پیشرفت روزافزون جامعه بشری در ابعاد گوناگون، در گرو خلق اندیشه‌های نو و خلاق در نیروی انسانی می‌باشد که از طریق آن سازمان به سرعت پیشرفت نموده و به اهداف خود نایل می‌شود. امروزه نیروی انسانی به عنوان اساسی‌ترین عامل رشد و توسعه همه جانبه در سازمان‌ها می‌باشند و توانایی فکری و خلاقیت کارکنان هر سازمان در جهت اهداف سازمان از مهمترین ویژگی‌های آنان محسوب می‌شود (Hui & et al, 2019). هدف اساسی آموزش و پرورش تربیت انسانهایی است که قابلیت انجام کارهای جدید را داشته باشند؛ یعنی تربیت افرادی خلاق و مبتکر. آموزش در توسعه و تقویت تفکر خلاق و نقادانه بسیار مؤثر است و این مربی است که باید با ابتکارات و روشهای خلاق خود این استعداد را در دانش آموزان پرورش دهد. منظور از تفکر خلاق نوعی از تفکرات است که به دیدگاههای جدید، رویکردهای نوظهور، دورنمایی تازه و راههای جدید برای فهم و درک اشیا و موقعیتها منجر میشود (شهبازی و ربیعی، ۱۳۹۱).

تفکر انتقادی تقریباً به معنای تفکر اندیشمندانه و منطقی است که بر تصمیمگیری برای انجام دادن کاری متمرکز است. تفکر انتقادی نقد کردن صرف نیست؛ بلکه نگاهی تیزبینانه است و به مدیر کمک میکند به شیوهای مؤثر و سازماندهی شده در جریان مسائل قرار گیرد و درباره آن فکر کند (Syahrin & et al, 2019). یکی از تأثیرات آموزش مهارتهای تفکر خلاق و نقادانه افزایش بهزیستی روانشناختی در فرد است.

همه سازمان‌ها برای رشد و بقا نیازمند اندیشه‌های نو و نظریات بدیع و تازه می‌باشند. افکار و نظریات جدید، خون تازه ای به کالبد سازمان تزریق کرده و آن را از نیستی و فنا نجات می‌دهد (Wijayati & et al, 2019 و همکاران، ۲۰۱۹) برای آنکه بتوانیم در دنیای متلاطم و متغیر امروز به حیات ادامه بدهیم باید به نوآوری و خلاقیت روی آوریم و ضمن شناختن تغییرات و تحولات محیط برای رویارویی با آن‌ها پاسخ‌های بدیع و تازه تدارک ببینیم و همراه تأثیرپذیری از این تحولات بر آن‌ها اثر بگذاریم و بدان‌ها شکل دلخواه دهیم. یکی از ویژگی‌های انسان آگاهی از رفتار خود و برخورداری از ویژگی‌های تفکر است به عبارت دیگر انسان می‌تواند از رفتار خود آگاه باشد و در برخورداری با مسائل و امور از نیروی تفکر خود استفاده کند

مسائل مادی خلاصه نشده و انسان مطرح است. همه شاید در دوره تحصیل خود به عنوان دانشجو یا در محیط کار به عنوان یکی از اعضاء سازمان درک نموده باشید که چگونه مدیران آموزشی درمحل تحصیل تاثیر داشته و درانگیزه دانشجویان و سایر کارکنان موثر می‌باشند. تفکر، مطابق آنچه در لغت نامه بین المللی وبستر به چند صورت تعریف شده است: یک ایده کلی و یا یک تصور کلی ذهنی، تفکر عبارت است از یک تصور ذهنی کلی مطلب جدا از هم، دوجزایی در این تعریف وجود دارد که عبارتند از تصور ذهنی و نقطه نظر در این جا است که به مفهوم خلاقیت جامعیت می‌بخشیم (کندری و هراتی پور، ۱۴۰۱)، و از دیدگاه تفکر راهگشا تفکر مدیریتی شامل: ۱- یک نقطه نظر کلی: هدف‌ها، ارزش‌ها، معیارها ۲- یک تصور ذهنی: تصور مطلوب از هدف که ایجاد کننده طرح برای یک راه حل است. بنابراین، مفهوم جدید با ایجاد تعریف مجدد اهداف، ارزش‌ها و معیارها برای ایجاد تصورات تازه شروع می‌شود که در آن طرح‌ها، اهداف، ارزش‌ها و معیارها دوباره تعریف می‌شوند. در تفکر مدیریتی کلمه تفکر به معنی نوآوری، ایجاد تغییرات هدفمند می‌باشد، مدیریت هم به معنی رهبری می‌باشد، بنابراین تفکر مدیریتی عبارت است از رهبری نوآور، تغییر گرا، هدفمند، (در راستای هدف مورد نظر) و خلاق، این رهبری از طریق ادغام و تکامل نظریات صورت می‌پذیرد. بحث مدیریت در حال حاضر بسیار مهم می‌باشد و تأثیری که بر سازمان دارد بسیار مورد توجه می‌باشد، اینکه مدیریت چگونه اعمال شود و آیا تاثیر مثبت در عملکرد کارکنان دارد یا نه؟ بسیار مهم می‌باشد. نوع مدیریت و توجه به نیازهای سازمان و اعضاء آن همه و همه به نوع تفکر یک مدیر در سازمان وابسته است. تفکر خلاقانه در سازمانهای آموزشی مخصوصاً مراکز آموزش عالی که رسالت تربیت انسان‌های متخصص و نیز تولید دانش را در هر جامعه برعهده دارند. بسیار اهمیت داشته و دارد و از طرفی تولید دانش و نشر آن برای استفاده عموم از وظایف این سازمان‌هاست. برای تولید دانش باید به امر پژوهش در این سازمانها بها داده شود. زیرا تولید دانش امری است کیفی است و مانند تولیدات کمی چون محصولات کشاورزی و صنعتی نبوده و باید برگرفته از میراث فرهنگی و ارزشهای اجتماعی آن جامعه باشد. (حمزه لو و همکاران، ۱۳۹۵)

در آینده بیسواد کسی نیست که نتواند بخواند، بلکه کسی است که یاد نگرفته که چگونه یاد بگیرد. علاقه به توسعه توانایی‌های فکری موضوعی نیست که فقط در عصر حاضر به آن توجه شده باشد؛ چنین علاقه ای در تاریخ تعلیم و تربیت ریشه دارد (جلیلیان و همکاران، ۱۳۹۶). آموزش و پرورش باید به رشد قوه قضاوت صحیح، مسئولیت‌پذیری، خودآگاهی و ایجاد روحیه

خلاقیت فقط ارائه راه حل‌های جدید برای حل مشکلات نیست؛ خلاقیت، ارائه راه حل‌های بهتر و همچنین مستلزم قضاوت انتقادی است. تعلیم و تربیتی که فقط روی نوعی از تفکر تمرکز کند ناقص و ناموزون است. بدین ترتیب، هنگام صحبت درباره تفکر و آموزش آن، باید به دو مهارت فوق با هم توجه شود. در این راستا، لزوم آموزش مهارت‌های تفکر خلاق و نقادانه در حکم نیازی برای حل مسائل، رفع مشکلات زندگی و حفظ سلامت فرد حس میشود. بنابراین، آموزش مهارت‌های تفکر خلاق و نقادانه باعث افزایش بهزیستی روانشناختی در افراد میشود (Akpur, 2020).

تفکر خلاق را از پیچیده ترین و عالیترین جلوه اندیشه انسان میدانند. فرد خلاق کسی است که از ذهنی جستجوگر و آفریننده برخوردار باشد و با نگرستن به پدیده ها و امور جاری زندگی چیزهایی را میبیند که مردم معمولی نمی بینند و در نهایت از منابع و امکانات ترکیب جدیدی بسازد که در نظر دیگران کاری غیرممکن مینماید.. خلاقیت، عامل شکل دهنده جوامع بشری و نیروی پیش برنده دانش و تکنولوژی در عصر حاضر است. پیچیدگی و پیشرفت روز افزون علم و دانش و توجه جوامع به رقابت جهانی، دلیل محکمی برای توجه هر چه بیشتر به رشد و پرورش این استعداد درونی بشر است (Chen & et al, 2022).

خلاقیت یکی از عواملی است که با یادگیری ارتباط نزدیکی دارد. نظام آموزشی در سالهای گذشته بر فعال کردن فراگیران در امر یادگیری تأکید کرده است. هدف از فعال کردن فراگیران، پرورش خلاقیت آنان است. خلاقیت یک فعالیت فکری و ذهنی است که در طول زندگی انسان همواره به عنوان نیازی عالی در تمامی ابعاد مطرح بوده است (Kampylis & Berki, 2014).

علی رغم اینکه در سرتا سر جهان امروز، آموزش یادگیری خلاقانه بخشی الزامی در برنامه آموزش برای کودکان شده است و شور اشتیاق افراد به موضوع خلاقیت و آموزش آن روز به روز گسترده تر میشود. در جامعه ما، با وجود داشتن نیروهای مستعد، توانایی های خلاق آنگونه که باید شکوفا نمیشود. علت اصلی این امر، نامشخص بودن جایگاه خلاقیت و فقدان رشد و شیوه های پرورش آن است (درویشی، ۱۳۹۲). بنا به گزارش جامع اندیس جهانی ابتکار و خلاقیت که در اردیبهشت ۱۳۹۵ منتشر کرده که شامل رتبه بندی مفصل ۱۴۱ کشور جهان در زمینه‌های خلاقیت و ابتکار است؛ ایران با رتبه ۱۰۶ در میان ۱۴۱ کشور و رتبه چهارم در منطقه، ایران یکی از ضعیف‌ترین کشورهای جهان در این رتبه بندی است. همچنین بنا به گزارش پایگاه موسسه شاخص‌های نوآوری جهان در ماه آوریل ۲۰۱۷ منتشر کرده است. در سال ۲۰۱۷ میلادی، کشورهای مورد بررسی بر اساس شاخص نوآوری جهانی در بین کشورهای

(شریعتمداری ۱۳۹۰). انسان همواره از آغاز خلقت با استفاده از نیروی تفکر و با توجه به حس کنجکاوی خود و از طریق حواس سعی می کرده است به پدیده‌های جهان آگاهی یابد. تمام اکتشافات، اختراعات و توسعه علمی و صنعتی و شگرف در جهان از آغاز تا کنون مرهون به کاربردن نیروی تفکر انسان است و در اصل می توان گفت که تفکر پایه علم و فعالیت های علمی است (Madyani & et al, 2020).

تفکر خلاق به حل مسئله و تصمیم گیری های مناسب کمک می کند. این مهارت فرد را قادر می سازد تا مسایل را از ورای تجربه های مستقیم خود در یابد و حتی زمانی که مشکلی وجود ندارد و تصمیم گیری خاصی مطرح نیست، یا سازگاری و انعطاف بیشتری به زندگی روزمره بپردازد. تلفیق قدرت تصمیم گیری و مهارت حل مسئله به تفکر خلاق منجر می شود. قدرت تفکر آفریننده و خلاق، فرد را قادر می سازد تا انتخاب های گوناگون را خود کشف کند و در نتیجه از بن بست های زندگی خارج شود. یاس و افسردگی در برخی بیماران روانی، ناشی از نقص نظام شناختی و در پی آن روبرو شدن باین بست‌ها و پیدا کردن راه خروج از آنهاست. زیرا بیماران روانی تفکر خلاق خویش را از دست می دهند (Herlina 7 et al, 2018) و همکاران، ۲۰۱۸). برخی از روان شناسان از جمله گیلفورد در مورد افراد هوشمند مطالعه کرده و به این نتیجه رسیده اند، افرادی که دارای هوش بیشتری هستند، دارای تفکر واگرا هستند. تفکر و اگر اندیشیدن از راههای مختلف به موضوع و ارایه پاسخ های متعدد و متفاوت به یک سوال است، که حاصل شکستن قالب های فکری و نگرستن به پدیده ها از منظری دیگر است (نیسانی و امام ورودی، ۱۳۹۴). محیط اجتماعی، عنصر مهمی است که کنش وری هوش و تفکر خلاق را امکان پذیر می سازد. بنابراین تفکر خلاق آموختنی است و می تواند عامل مهمی در یافتن راهها و حفظ بهداشت روانی باشد (مهدوی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲).

تفکر خلاق فرآیندی است که محصول آن خلاقیت است و هنوز تعریف جامع و دقیقی از آن ارائه نشده است که مورد پذیرش همگان باشد. با وجود تأکید بر افزایش مهارت فکری، از جمله تفکر خلاق و نقادانه در الگوی جدید آموزش و پرورش، این بینش نتوانسته است بر پیش فرضهای آموزش و پرورش سنتی غلبه کند. اقداماتی که در جهت آموزش مهارت‌های تفکر خلاق و نقادانه انجام میگردد برای آنکه اثربخش واقع شود، نیازمند تغییراتی اندک در کیفیت و کمیت گفت وگوهای معلم دانش آموزان و دانش آموزان معلم و مدیر- معلمان در مدرسه است، اما ایجاد این تغییرات دشوار است. اما یکی از بدفهمی های رایج در این زمینه، ارتباط نداشتن خلاقیت با تفکر انتقادی است.

اعلام شده سازمان.

افراد با توجه به اینکه محیط شغلی آنها تا چه اندازه با سبک تفکرشان همسو و یا مغایر باشد، می توانند در مراحل مختلف شغلی خود حضور قوی تر یا ضعیف تری داشته باشند. با وجود تعاریف متعدد و مبسوط از توانایی، سبک های تفکر هم به همان اندازه و شاید به دلایلی بیشتر از توانایی مهم و مؤثر است. زیرا ساخت های اجتماعی، هیجانی و عملکردهای هوش و به عبارتی وجوه مختلف هوش تصور ما رانسبت به آن چیزی که افراد قادرند انجام دهند گسترش می دهند؛ اما ساخت های مربوط به سبک های تفکر، تصور ما را نسبت به آن چیزی که افراد ترجیح می دهند تا انجام بدهند نزدیک می کند. وقتی نیمرخ سبک های تفکر فرد تناسب خوبی با محیط داشته باشد پیشرفت خواهد کرد، ولی وقتی تطابق مناسب و کافی نباشد فرد متحمل آسیب هایی خواهد شد. بسته به این که نیمرخ سبکهای تفکر فرد تاچه اندازه و چگونه با انتظارات محیط تطابق یابد و چگونه فرد محیط را ارزیابی می نماید، عملکرد بهتر یا ضعیف تر وی طی دوره های شغلی مشخص می گردد. (نورانی، ۱۳۸۵)

حجتی و همکاران (۱۴۰۰) در بررسی استخراج مؤلفه های مهارت های تفکر خلاق و انتقادی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوای کیفی نشان دادند مقوله ها شامل ۸ مقوله اصلی، ۱۹ زیر مقوله و ۸۸ مفهوم برای ۴ مؤلفه اهداف، محتوا، روش های یاددهی - یادگیری و روش های ارزشیابی بود. ابتدا در بخش اهداف آموزش مهارت تفکر خلاق و انتقادی بر اساس نظر صاحب نظران، دو مقوله اصلی مهارت های درون فردی و برون فردی استخراج شد. در گام بعدی برای محتوای آموزشی، مقوله های اصلی استخراج شده عبارت بود از: برنامه ریزی و حل مسئله و آموزش مهارت های ارتباطی و انتقادی. عنصر بعدی روش های یاددهی - یادگیری بود که مقوله های اصلی، روش های یاددهی - یادگیری خلاق و روش های یاددهی - یادگیری انتقادی بودند. در بخش نهایی بررسی مؤلفه ها به شیوه های ارزشیابی پرداخته شد که طبق نظر کارشناسان و صاحب نظران دو مقوله اصلی شیوهی ارزشیابی عملکردی و ارزشیابی تلفیقی استخراج گردید. Stiffler (2018) نیز در مطالعه ای کیفی به بررسی رویکرد معلم رهبری، باورهای کارآمدی و پیشرفت دانش آموزان پرداخت و به توسعه الگویی منجر شد که نشان می داد معلم رهبرانی که در پیشرفت دانش آموزان خود موفق بوده اند از خودکارآمدی بالایی برخوردارند و بر برابری و بهبود فرایند اددهی و یادگیری تأکید دارند. آنها خود را نسبت به یادگیری همه دانش آموزان و گفتگوی مثبت و ایجاد روابط سازنده و حمایتی با آنها مسئول می

مختلف دنیا رژیم صهیونیستی با رتبه ۱۷ در دنیا از وضعیت خوبی برخوردار بوده است. بعد از آن امارات با رتبه ۳۵، ترکیه با رتبه ۴۳، عربستان سعودی با رتبه ۵۵، ایران با رتبه ۷۵ و مصر با رتبه ۱۰۷ قرار گرفتند. این بررسی نشان می دهد که کشور ایران با ۱۴ پله صعود داشته است.

به نظر میرسد در حال حاضر، مدیران واحدهای آموزشی از میزان خلاقیت خود خبر ندارند یا حداقل از خلاقیت خود به خوبی استفاده نمی کنند. همچنین، متصدیان آموزش و پرورش از میزان انعطاف پذیری مدیران نسبت به بخشنامه ها و آیین نامه های اداری در راستای خلاق بودن اطلاع چندان دقیق و مشخصی ندارند. بیشتر ادبیات نظری خلاقیت بر مخاطبان سازمانی تمرکز دارد که به آموزش خلاقیت می پردازد که فونوی مانند تفکر جانبی را دربرمیگیرد. خلاقیت به عنوان تولید مفهوم ها، ایده ها، روش ها و دستورالعمل های جدید به وسیله یک مدیر که برای سازمان مفید است شناخته شده است شرط موفقیت سازمانها در دنیای پرقابیت امروزه آن است که بتوانند اندیشه های جدید را در سازمان عملی نمایند و این امر به وسیله کارکنان خلاق و نوآور امکان پذیر است. در نظام آموزشی خلاقیت برای مدیران مدارس مؤلفه ای ضروری است زیرا با داشتن آن پیروان به توانایی رهبرانشان باور کامل خواهند داشت. شناخت دقیق سبک های تفکر مدیران می تواند برای شناخت و پیش بینی عملکرد افراد مفید باشد آموزش و برنامه ریزی مناسب در جهت تامین نیروهای انسانی مورد نیاز در هر جامعه، نیازمند شناخت استعدادها و توانمندیهای افراد آن جامعه است که با توجه به آنها برنامه ریزیهای مطلوب صورت می گیرد. شناخت و آگاهی افراد از سبکهای تفکر و شناختی خود، می تواند در جهت خود مدیریتی و استفاده از امکانات متناسب با سبک ها سودمند باشد درک سبک های تفکر تاثیر بسزایی در موفقیت و پیشرفت فرد دارد و در سطح گسترده تر در سازمان تطابق متناسب سبک های رهبری و سبک های تفکر می تواند سبب شکوفایی سازمان شود. با شناخت سبک های تفکر مدیران در می یابیم که چرا بعضی از آنها در مشاغل خود موفق و برخی ناموفق اند. از آنجا که مسئولیت نظام تعلیم و تربیت، پرورش قوه ی تفکر فراگیران است، شناخت آن لازم و ضروری بنظر می رسد. درک سبکهای تفکر به فرد کمک می کند تا بهتر دریابد که چرا بعضی از فعالیتها برای او مناسب است و برخی دیگر مناسب نیست. و چرا در یک مسوولیت، احساس خوشایندی به آنان دست می دهد، ولی در مسوولیت دیگر این احساس دیده نمی شود. مدیریت فرایندی است از برنامه ریزی، سازماندهی، رهبری و کنترل تلاش های اعضای سازمان و مورد استفاده قرار دادن سایر منابع سازمانی برای رسیدن به هدف های مشخص یا

داندند. آنها در پی ایجاد حس خلاقیت، همکاری و تسهیم عقاید هستند؛ به شکلی که به یادگیری متقابل و آموزش منعت و قدم نهادن به مسیرها و تجربیات جدید منتهی به موفقیت منجر می شود. (Öqvist & Malmström, 2018) در بررسی تأثیرات معلم رهبری و خودکارآمدی دانش‌آموزان بر انگیزش آنان به این نتایج دست یافتند که معلم رهبری بر انگیزش آموزشی دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد؛ به گونه‌ای که معلم رهبران ضعیف، انگیزش آموزشی دانش‌آموزان حتی با کارآمدی بالا را هم کاهش می‌دهند؛ بنابراین می‌توان گفت معلم رهبری نقش تعیین‌کننده‌ای در تشویق یادگیری دانش‌آموزان دارد. (Malmelin & Virta, 2017) مدیریت خلاق و محرک‌های کلیدی را در سازمان‌های رسانه‌ای بررسی کرده‌اند که مهارت‌ها و شایستگی‌های جدید مانند مدیریت تغییر، مدیریت ارتباطات و مدیریت پروژه در این رابطه بسیار ضروری هستند.

با توجه به این وصف مرور مدل‌های نظری موجود در پژوهش‌های داخلی و خارج از کشور در ارتباط با مساله مورد نظر محقق در این پژوهش، وجود نوعی خلاء در شناسایی مهارت‌های مورد نیاز برای مدیران آموزشی در تحقق مدیریت خلاق و اثربخش را مدلل می‌سازد. بطور خلاصه باید گفت عمده مطالعات صورت پذیرفته در ارتباط با خلاقیت مدیران بیشتر به مطالعه همبستگی و یا تحلیل روابط علت و معلولی و هرکدام بر مبنای مفهوم خلاقیت در سازمان‌های آموزشی و ارتباط آن با خود کارآمدی، آموزش فرآیند حل مساله خلاق، تأثیر عوامل فردی بر خلاقیت مدیران، رابطه بین مؤلفه‌های سازمان یادگیرنده با خلاقیت، رابطه خلاقیت با سبک رهبری مدیران، و... اقدام نموده‌اند. لذا در رابطه با مساله مورد نظر محقق در جهت تاکید بر توسعه مهارت‌های تفکر خلاق مدیران آموزشی به عنوان مولفه ای مهم در جهت توسعه مهارت‌های خلاق مدیران، پژوهشی بطور نظام یافته و مستقل نسبت به شناسایی مهارت‌های تفکر خلاق مدیران در سازمان‌های آموزشی و چگونگی توسعه آن با تاکید بر نقش محوری مدیران آموزشی در جهت ایجاد تحولات ساختاری و زیرساختی در جوامع در هزاره سوم از طریق نقش برجسته مدارس، همچنین بررسی مکانیزهای مربوط به توسعه این مهارت‌ها نزد مدیران به منظور تحقق و اعتلای مدارس خلاق و نوآور بر اساس آنچه که در اسناد بالا دستی نظیر سند تحول بنیادین و نقشه جامع علمی کشور منعکس است، اقدام نموده باشد ملاحظه نگردیده است. بنابراین محقق در این پژوهش در صدد آن است تا بانجام بررسی گسترده و رسد جامع نظریات، مدل مفهومی و رویکردهای جاری در ارتباط با مهارت‌های تفکر خلاق مدیران آموزشی، نسبت به شناسایی این مهارت‌ها اقدام و در نهایت مدل جامعی بمنظور توسعه مهارت‌های ضروری و لازم

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر نوع روش، روش تحقیق کیفی محسوب می‌گردد. میانه‌های قرن بیستم ایراداتی به تحلیل‌های سطحی بدون در نظر گرفتن محتوای پنهان تحلیل وارد شد. از این زمان بود که رویکردهای کیفی در تحلیل محتوا گسترش یافتند. تحلیل محتوای کیفی یکی از روش‌های پژوهش است که برای تحلیل داده‌های متنی، کاربردی فراوان دارد. از دیگر موردهایی که می‌توان در آن‌ها از این روش سود جست، مردم نگاری، نظریه بنیادی، پدیدارشناسی و پژوهش‌های تاریخی است. تحلیل محتوای کیفی، تمرکز بر مشخصات زبان به منزله وسیله ارتباطی برای بدست آوردن معنا و محتوای متن دارد.

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مدیران مدارس شاغل در مدارس ناحیه شهر مشهد مقدس دوره متوسطه اول و دوم) باشد. روش نمونه‌گیری بصورت هدفمند و گلوله برفی^۱ است که در آن یک شرکت کننده در پژوهش ما را به شرکت کنندگان دیگر هدایت می‌کند. یکی از رویکردهای متداول در نمونه‌گیری متوالی یا متواتر نمونه‌گیری گلوله برفی است نمونه‌گیری از صاحب‌نظران در این پژوهش تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که فرایند اکتشاف و تجزیه و تحلیل به نقطه اشباع نظری^۲ برسد. اشباع نظری به این صورت است که محقق با ظهور اکتشاف اولیه سعی خواهد کرد که اطلاعات بیشتری را در ادامه گردآوری کند تا ارتباط مقوله‌های اصلی با مقوله‌های دیگر وضوح و معنای بیشتری پیدا کند. این کار تا زمانی ادامه پیدا خواهد کرد که محقق احساس کند که صاحب‌نظران دیگر اطلاعات جدیدی ارائه نمی‌دهند.

یکی از روش‌های تحلیلی در تحقیقات کیفی، تحلیل مضمون است که به ندرت معرفی شده است. در سال‌های اخیر شناخت رو به رشدی در مورد ارزش تحقیقات کیفی در پایگاه داده‌ها، به منظور تسهیل موثر و مناسب سیاست و عمل شکل گرفته است. در پاسخ به این امر، روش‌های کیفی روز به روز در حال گسترش هستند. تحلیل مضمون روشی است که معمولاً برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در تحقیقات کیفی اولیه مورد استفاده قرار می‌گیرد. پژوهشگر در تحلیل مضمون، مباحث مهم مطرح شده در متن را استخراج می‌کند. فرایند تحلیل مضمون شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های

(بخت آزمای بناب و منتظرخراسان، ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از نرم‌افزار MAX QDA استفاده شد. ابتدا مصاحبه‌های انجام شده، با دقت بررسی گردید و پس از وارد کردن آنها در جداول، و جدا کردن جملات معنادار آنها در سطرهای مختلف، مفاهیم متنوع مورد استفاده در این تحقیق استخراج شدند. این مفاهیم باتوجه به محتوای ظاهری، در دسته‌های مفهومی که در واقع نشان‌گر یک مفهوم مستقل می‌باشند با ستفاده از رویکرد داده بنیاد کدگذاری شده است.

کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. تحلیل مضمون فرایندی بازگشتی است که در آن حرکت به عقب و جلو در بین مراحل ذکرشده وجود دارد. هدف این مقاله، معرفی تحلیل مضمون و روش‌های وابسته به آن است. از این پس از بررسی جایگاه تحلیل مضمون در تحقیقات کیفی، برخی مفاهیم و روش‌های مهم در آن به طور خلاصه، توضیح داده می‌شود. در نهایت معیارهای ارزیابی روایی و پایایی تحلیل مضمون توضیح داده شده و با ذکر مزایا و معایب این روش، راهکارها و پیشنهادهای برای تحقیقات آتی، عرضه می‌شود.

جدول ۱. کدگذاری باز

ردیف	کد	شماره سند
۱	آشنایی با مهارت وارونه سازی	مصاحبه شماره ۶- مصاحبه شماره ۸
۲	آشنایی با مهارت ساختارزدایی	مصاحبه شماره ۵
۳	آشنایی با مهارت ارزش گذاری	مصاحبه شماره ۱
۴	ارتقای مهارت خواندن	مصاحبه شماره ۳
۵	ارتقای مهارت نقد تفکر	مصاحبه شماره ۶
۶	آشنایی با شیوه‌های مسئله شناسی	مصاحبه شماره ۳- مصاحبه شماره ۶
۷	ارتقای توانایی مسئله یابی	مصاحبه شماره ۳- مصاحبه شماره ۴- مصاحبه شماره ۶
۸	آشنایی با مباحث فلسفی	مصاحبه شماره ۱- مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۳- مصاحبه شماره ۷- مصاحبه شماره ۸
۹	آشنایی با فرایندها و راه حل‌های مسائل	مصاحبه شماره ۵
۱۰	آگاه کردن دانش آموزان به عمل بر اساس منش و معیار اسلامی در دانش آموزان	مصاحبه شماره ۹
۱۱	ارتقای توانایی تشخیص ارزش معرفتی معلومات	مصاحبه شماره ۹
۱۲	ارتقای توانایی تحلیل روابط پدیده‌ها و درک هدفمندی نظام خلقت	مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۷- مصاحبه شماره ۸- مصاحبه شماره ۵- مصاحبه شماره ۵
۱۳	آشنا کردن با مهارت‌های گفتگو	مصاحبه شماره ۵
۱۴	کمک به جهت بیان احساسات بدون ترس	مصاحبه شماره ۱۰- مصاحبه شماره ۶
۱۵	کمک جهت ارائه نظر و دیدگاه بدون توجه به تأیید پذیری دیدگاه توسط دیگران	مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۴
۱۶	کمک جهت توجه و تأکید بر منش و آداب اجتماعی در گفتار و رفتار	مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۵
۱۷	کمک به دانش آموزان جهت تأکید بر شجاعت فکری در بیان نظرات و دیدگاه‌ها	مصاحبه شماره ۳- مصاحبه شماره ۵
۱۸	کمک به دانش آموزان جهت تأکید بر انعطاف فکری در توجه به نظرات و دیدگاه‌ها	مصاحبه شماره ۱- مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۸- مصاحبه شماره ۹
۱۹	کمک به دانش آموزان جهت رسیدن به استقلال فکری	مصاحبه شماره ۱- مصاحبه شماره ۲- مصاحبه شماره ۳
۲۰	آشنایی دانش آموزان با مهارت پرسشگری، پژوهشگری و استدلال	مصاحبه شماره ۶- مصاحبه شماره ۸- مصاحبه شماره ۹- مصاحبه شماره ۱۰
۲۱	آشنایی دانش آموزان با تنوع فکری	مصاحبه شماره ۱
۲۲	آشنایی دانش آموزان با تنوع روش‌ها در تفکر	مصاحبه شماره ۱
۲۳	نوگرایی، انعطاف پذیری و تنوع در رفتار، گفتار و تدریس	مصاحبه شماره ۲

ردیف	کد	شماره سند
۲۴	پرتکاپو، با انرژی، فعال و با نشاط بودن	مصاحبه شماره ۴-مصاحبه شماره ۶-مصاحبه شماره ۷- مصاحبه شماره ۸-مصاحبه شماره ۸-مصاحبه شماره ۹- مصاحبه شماره ۱۰
۲۵	برگزاری مسابقات و جشنواره های منطقه ای و استانی گسترده در حوزه ایده پردازی	مصاحبه شماره ۱- مصاحبه شماره ۷- مصاحبه شماره ۸
۲۶	احساس همدلی و همراهی در فرایند خلاقیت	مصاحبه شماره ۱۰
۲۷	کمک به یکدیگر در هنگام رویارویی با چالش ها	مصاحبه شماره ۱۰
۲۸	تامین نیروهای انسانی کارآمد و خلاق در جامعه	مصاحبه شماره ۲
۲۹	طراحی آموزش خلاقیت براساس اهداف آموزشی، محتوا و ویژگی های دانش آموزان	مصاحبه شماره ۵
۳۰	جامع بودن ارزشیابی و توجه به تمامی فعالیت ها	مصاحبه شماره ۳

کدهای ناقص، نامرتب و تکراری حذف شدند. نتایج حاصل از کدگذاری باز داده‌های کیفی گردآوری شده با استفاده از ابزار مصاحبه، در جدول ۴-۵ به نمایش گذاشته شده است. مشاهده می‌گردد که تعداد ۳۰ کد باز از میان مفاهیم موجود در مصاحبه‌ها شناسایی شده است.

در کدگذاری محوری، مقوله‌های جدا از هم در چهارچوبی معنادار در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و روابط میان آن‌ها، به‌ویژه رابطه مقوله محوری با سایر مقوله‌ها، مشخص می‌شود. کدگذاری محوری، منجر به ایجاد گروه‌ها و مقوله‌ها می‌شود. تمامی کدهای مشابه در گروه خاص خود قرار می‌گیرند. در این راستا، تمامی کدهای ایجاد شده دوباره بازبینی شده و با متون مقایسه می‌شود تا مطلبی از قلم نیفتد.

ایجاد کدهای اولیه (سطح اولیه): پس از آشنایی پژوهشگر با داده‌ها، کدگذاری اولیه آغاز شد؛ به این ترتیب که ویژگی‌های جالب داده‌ها به شیوه‌ای سیستماتیک و با توجه به مجموعه‌ی آنها کدگذاری شد؛ هر کد می‌تواند شامل یک یا چند کلمه، عبارت، جمله یا پاراگراف باشد. کدهای استخراج شده، یا به طور مستقیم در مدلها بیان شده بود؛ و یا به شکل تلویحی، توسط پژوهشگر استخراج شدند. در این مرحله، ۳۰ کد اولیه از مصاحبه‌ها احصاء گردید.

جستجوهای کدهای محوری: در این مرحله، پژوهشگر به شناسایی کدهای محوری بالقوه پرداخت؛ به عبارت دیگر باید تصمیم گرفت که کدام کدهای سطح اول را در یک دسته یا تم قرار دهد تا ارتباط معنایی درستی با هم داشته باشند. همچنین،

جدول ۲: کدگذاری محوری

ردیف	کد محوری	کد
۱	مهارت های تکنیکی	آشنایی با مهارت وارونه سازی
		آشنایی با مهارت ساختارزدایی
		آشنایی با مهارت ارزش گذاری
		ارتقای مهارت خواندن
		ارتقای مهارت نقد تفکر
۲	مهارت های حل مساله	آشنایی با شیوه های مسئله شناسی
		ارتقای توانایی مسئله یابی
		آشنایی با مباحث فلسفی
		آشنایی با فرایندها و راه حل های مسائل
		آگاه کردن دانش آموزان به عمل بر اساس منش و معیار اسلامی در دانش آموزان
۳	مهارت های اخلاقی	ارتقای توانایی تشخیص ارزش معرفتی معلومات
		ارتقای توانایی تحلیل روابط پدیده ها و درک هدفمندی نظام خلقت
		آشنا کردن با مهارت های گفتگو
		کمک به جهت بیان احساسات بدون ترس

ردیف	کد محوری	کد
۴	کفایت های هیجانی	کمک جهت ارائه نظر و دیدگاه بدون توجه به تأیید پذیری دیدگاه توسط دیگران
		کمک جهت توجه و تأکید بر منش و آداب اجتماعی در گفتار و رفتار
		کمک به دانش آموزان جهت تأکید بر شجاعت فکری در بیان نظرات و دیدگاه ها
		کمک به دانش آموزان جهت تأکید بر انعطاف فکری در توجه به نظرات و دیدگاهها
		کمک به دانش آموزان جهت رسیدن به استقلال فکری
۵	کفایت های شناختی	آشنایی دانش آموزان با مهارت پرسشگری، پژوهشگری و استدلال
		آشنایی دانش آموزان با تنوع فکری
		آشنایی دانش آموزان با تنوع روش ها در تفکر
		نوگرایی، انعطاف پذیری و تنوع در رفتار، گفتار و تدریس
		پرتکاپو، با انرژی، فعال و با نشاط بودن
۶	کفایت های اجتماعی	برگزاری مسابقات و جشنواره های منطقه ای و استانی گسترده در حوزه ایده پردازی
		احساس همدلی و همراهی در فرایند خلاقیت
		کمک به یکدیگر در هنگام رویارویی با چالش ها
		تامین نیروهای انسانی کارآمد و خلاق در جامعه
		طراحی آموزش خلاقیت براساس اهداف آموزشی، محتوا و ویژگی های دانش آموزان
جامع بودن ارزشیابی و توجه به تمامی فعالیت ها		

توسط محقق، اقدام به دسته بندی کدها در مفاهیم کرده است. سپس مفاهیم ارائه شده توسط محقق با مفاهیم ارائه شده توسط این فرد مقایسه شده است. در نهایت باتوجه به تعداد مفاهیم ایجاد شده مشابه و مفاهیم ایجاد شده متفاوت، شاخص کاپا محاسبه شده است.

نتایج حاصل از کدگذاری محوری در جدول بالا نشان داده شده است. مشاهده می گردد ۳۰ کد اولیه در قالب ۶ مقوله دسته بندی شده اند. به منظور سنجش پایایی مدل طراحی شده از شاخص کاپا^۴ استفاده شده است. بدین طریق که، شخص دیگری (از نخبگان این رشته) بدون اطلاع از نحوه ادغام کدها و مفاهیم ایجاد شده

جدول ۳: ضریب کاپا

Sig	Tb	خطای استاندارد	ارزش	کاپا	معیار توافق
۰/۰۰۰	۴/۱۶۵	۰/۱۱۶	۰/۷۴۳	۶	تعداد کد

جدول ۴: وضعیت شاخص کاپا

وضعیت توافق	مقدار عددی شاخص کاپا
ضعیف	کمتر از صفر
بی اهمیت	بین ۰ تا ۰/۲
متوسط	بین ۰/۲۱ تا ۰/۴
مناسب	بین ۰/۴۱ تا ۰/۶
معتبر	بین ۰/۶۱ تا ۰/۸
عالی	بین ۰/۸۱ تا ۱

دیدگاه خبرگان استفاده شده است. اگرچه افراد خبره از توانایی های ذهنی خود برای انجام مقایسات استفاده می نمایند، اما باید به این نکته توجه داشت که فرآیند سستی کمی سازی دیدگاه افراد، امکان انعکاس سبک تفکر انسانی را بطور کامل ندارد. به عبارت بهتر، استفاده از مجموعه های فازی، سازگاری بیشتری با توضیحات

همانطور که دیده می شود مقدار شاخص کاپا برابر با ۰/۷۴۳ محاسبه شد که باتوجه به جدول (۳) در سطح توافق مناسب قرار گرفته است. برای غربال شاخص ها و شناسایی شاخص های نهایی از رویکرد دلفی فازی استفاده شده است. برای تعیین اهمیت شاخص ها از

میانگین فازی و برونداد فازی زدائی شده مقادیر مربوط به شاخص‌ها در جدول (۵) آمده است. مقدار فازی زدائی شده بزرگتر از ۰/۷ مورد قبول است و هر شاخصی که امتیاز کمتر از ۰/۷ داشته باشد رد می‌شود.

زبانی و بعضاً مبهم انسانی دارد و بنابراین بهتر است که با استفاده از مجموعه‌های فازی (بکارگیری اعداد فازی) به پیش‌بینی بلند مدت و تصمیم‌گیری در دنیای واقعی پرداخت. در این مطالعه نیز برای فازی سازی دیدگاه خبرگان از اعداد فازی مثلثی استفاده شده است.

جدول ۵: میانگین فازی و غربالگری فازی شاخص‌ها (راند یک)

R۱	L	M	U	Mean			Crisp	Result
C۱	۶/۶۹	۷/۶۹	۸/۳۶	۸/۳۶	۷/۶۹	۶/۶۹	۷/۵۸	پذیرش
C۲	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۳۶	۸/۳۶	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۵۳	پذیرش
C۳	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۳۶	۸/۳۶	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۵۳	پذیرش
C۴	۶/۵۳	۷/۵۳	۸/۳۶	۸/۳۶	۷/۵۳	۶/۵۳	۷/۴۷	پذیرش
C۵	۶/۵۳	۷/۵۳	۸/۲۸	۸/۲۸	۷/۵۳	۶/۵۳	۷/۴۵	پذیرش
C۶	۶/۶۱	۷/۵۳	۸/۰۳	۸/۰۳	۷/۵۳	۶/۶۱	۷/۳۹	پذیرش
C۷	۶/۳۶	۷/۳۶	۸/۱۱	۸/۱۱	۷/۳۶	۶/۳۶	۷/۲۸	پذیرش
C۸	۷/۰۳	۸/۰۳	۸/۵۳	۸/۵۳	۸/۰۳	۷/۰۳	۷/۸۶	پذیرش
C۹	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۱۹	۸/۱۹	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۴۷	پذیرش
C۱۰	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۱۹	۸/۱۹	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۴۷	پذیرش
C۱۱	۶/۳۶	۷/۳۶	۸/۲۸	۸/۲۸	۷/۳۶	۶/۳۶	۳۳/۷	پذیرش
C۱۲	۶/۳۶	۷/۲۸	۷/۸۶	۷/۸۶	۷/۲۸	۶/۳۶	۷/۱۷	پذیرش
C۱۳	۶/۳۶	۷/۳۶	۷/۸۶	۷/۸۶	۷/۳۶	۶/۳۶	۷/۱۹	پذیرش
C۱۴	۶/۹۴	۷/۹۴	۸/۵۳	۸/۵۳	۷/۹۴	۶/۹۴	۷/۸	پذیرش
C۱۵	۷/۱۱	۸/۱۱	۸/۶۹	۸/۶۹	۸/۱۱	۷/۱۱	۷/۹۷	پذیرش
C۱۶	۶/۵۳	۷/۵۳	۸/۲۸	۸/۲۸	۷/۵۳	۶/۵۳	۷/۴۵	پذیرش
C۱۷	۶/۳۶	۷/۳۶	۸/۰۳	۸/۰۳	۷/۳۶	۶/۳۶	۷/۲۵	پذیرش
C۱۸	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۵۳	۸/۵۳	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۵۸	پذیرش
C۱۹	۶/۳۶	۷/۳۶	۸/۰۳	۸/۰۳	۷/۳۶	۶/۳۶	۷/۲۵	پذیرش
C۲۰	۶/۵۳	۷/۵۳	۸/۲۸	۸/۲۸	۷/۵۳	۶/۵۳	۷/۴۵	پذیرش
C۲۱	۷/۱۱	۸/۱۱	۸/۷۸	۸/۷۸	۸/۱۱	۷/۱۱	۸	پذیرش
C۲۲	۶/۷۸	۷/۷۸	۸/۵۳	۸/۵۳	۷/۷۸	۶/۷۸	۷/۷	پذیرش
C۲۳	۶/۹۴	۷/۸۶	۸/۲۸	۸/۲۸	۷/۸۶	۶/۹۴	۷/۶۹	پذیرش
C۲۴	۷/۰۳	۸/۰۳	۷/۷۸	۸/۷۸	۸/۰۳	۷/۰۳	۷/۹۵	پذیرش
C۲۵	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۵۳	۸/۵۳	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۵۸	پذیرش
C۲۶	۶/۸۶	۷/۸۶	۸/۳۶	۸/۳۶	۷/۸۶	۶/۸۶	۷/۶۹	پذیرش
C۲۷	۷/۱۱	۸/۱۱	۸/۷۸	۸/۷۸	۸/۱۱	۷/۱۱	۸	پذیرش
C۲۸	۶/۲۸	۷/۲۸	۸/۱۱	۸/۱۱	۷/۲۸	۶/۲۸	۷/۲۲	پذیرش
C۲۹	۶/۶۱	۷/۶۱	۸/۱۹	۸/۱۹	۷/۶۱	۶/۶۱	۷/۴۷	پذیرش
C۳۰	۶/۱۹	۷/۱۹	۸/۱۱	۸/۱۱	۷/۱۹	۶/۱۹	۷/۱۶	پذیرش

حذف هیچ شاخصی نبود. در دور دوم هیچ شاخصی حذف نشد که این خود نشانه‌ای برای پایان راندهای دلفی است. بطور کلی یک رویکرد برای پایان دلفی آن است که میانگین امتیازات سوالات راند اول و راند دوم باهم مقایسه شوند. در صورتیکه

تمامی مواردی امتیازی بیشتر از ۷ کسب کرده‌اند و پذیرش شدند. تحلیل دلفی فازی برای شاخص‌های باقی مانده در راند دوم ادامه پیدا کرد. در این مرحله نیز تمام موارد در راند دوم نیز تمام موارد مجدداً امتیازی بیشتر از ۰.۷ کسب کردند و نیاز به

است؛ به همین دلیل آدمی با رفتار و معاشرت و تعامل با دیگران تعریف و شناخته می‌شود.

در بخش محتوای آموزش مهارت‌های تفکر خلاق و انتقادی، مقوله‌های اصلی عبارت از: برنامه‌ریزی و حل مسئله و آموزش مهارت‌های ارتباطی و انتقادی بود. نظام آموزشی باید به جای انتقال صرف اطلاعات به دانش آموزان، موقعیت‌های مناسب برای پرورش فکر کودکان فراهم آورد. اگر نظام آموزشی بخواهد تحولی اساسی در روش‌های خود به وجود آورد، باید در نظر داشته باشد که یکی از مهم‌ترین مسائل، تجدید بنای اندیشه‌ها است؛ که ضمن در نظر گرفتن اهداف باید محتوای مناسب با آن اهداف طراحی و تدوین گردد. محتوا باید فراگیران را به سمت تأکید بر منابع مورد اطمینان در کسب دانش هدایت کند تا به یادگیری و شناخت عمق ببخشد و بر شناخت فرد از خود، آفرینش یا خلقت تأکید نماید.

این نوع محتواست که می‌تواند پایه‌ای برای قضاوت آگاهانه و خلاقیت بدون اقتباس ایجاد کند. چراکه اصل تفکر انتقادی و خلاق بر این فرض استوار است که بتوان با ساماندهی امورات و پدیده‌های بیرونی و درونی قدرت پیشبینی پدیده‌ها را کسب کرد مانند پدیده‌های اجتماعی و بر اساس این نوع پیش‌بینی یا تر هست که ضد تر الزم ارائه می‌شود و سنتز جدید به وجود خواهد آمد

در بخش روش‌های یاددهی - یادگیری، مقوله‌های اصلی شامل روش‌های یاددهی - یادگیری خلاق بودند. برای پرورش تفکر خلاق روش‌های متعددی طراحی شده است که افراد میتوانند با استفاده از این روش‌ها از نیروی خلاق خویش بهره‌ی بیشتری ببرند. یادگیری و کاربرد قواعد این روش‌ها می‌تواند به درک بهتر فرایند تفکر خلاق کمک کند، ضمن اینکه هر فرد می‌تواند با ترکیب و تعدیل روش‌های ذکر شده روش جدیدی برای خودش داشته باشد. آموزش کودکان با روش‌های نوین و تمرکز بر فرایندهای خلاق و غیر کلامی، از جمله بازی درمانی شن بازی علاوه بر اینکه به کودک در سبک‌سازی عاطفی و درک توانایی و نیروی درونی کمک مینماید، باعث به فعلیت درآمدن توانایی‌های بالقوه فرد می‌گردد.

روش‌های تدریس دانش آموز محور و از جمله روش‌های اکتشافی و کاوش‌گری باعث رشد، توسعه و افزایش خلاقیت دانش آموزان در دروس مختلف می‌شود. لذا وظیفه معلم استفاده از روش‌های تدریس فعال و ایجاد سؤال‌هایی خوب در ذهن دانش آموز و ایجاد بستری برای فعال کردن ذهن دانش‌آموز و قرار دادن او در محیطی مهم می‌باشد نه اینکه به همه سؤال‌ها پاسخ دهد و در این مسیر دانش آموزان به جای انفعال، حالت فعالانه در کشف نه کسب معلومات بگیرند. پس اگر به فکر رشد

اختلاف بین دو مرحله از حد آستانه خیلی کم (۰/۸) کوچکتر باشد در این صورت فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از نرم‌افزار MAX QDA استفاده شد. نتایج کدگذاری حاصل از مصاحبه‌های تحقیق مشخص شدند در این بین نزدیک به ۳۰ کد استخراج شدند. در کدگذاری محوری، مقوله‌های جدا از هم در چهارچوبی معنادار در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و روابط میان آن‌ها، به‌ویژه رابطه مقوله محوری با سایر مقوله‌ها، مشخص می‌شود. کدگذاری محوری، منجر به ایجاد گروه‌ها و مقوله‌ها می‌شود. تمامی کدهای مشابه در گروه خاص خود قرار می‌گیرند. در این راستا، تمامی کدهای ایجاد شده دوباره بازبینی شده و با متون مقایسه می‌شود تا مطلبی از قلم نیفتد. نتایج حاصل از کدگذاری محوری در جدول بالا نشان داده شده است. مشاهده می‌گردد ۳۰ کد اولیه در قالب ۶ مقوله دسته‌بندی شده‌اند. در مرحله بعد شاخص‌های شناسایی شده با روش دلفی فازی صحت سنجی شدند. نتایج حاصل از دلفی نشان داد که همه شاخص‌ها و کدهای مربوطه به تأیید خبرگان رسیدند.

درواقع می‌توان گفت که استفاده صرف از محتوای آموزش و تکنیک‌هایی که باعث حفظ موقت دانش میشود، باعث توسعه و یادگیری تفکر انتقادی نخواهد شد. اگرچه برخی از مطالب مانند تعاریف واژگان، نیاز به حافظه می‌باشد، اما استفاده از مطالبی که تفکر را تحریک کند لازم است. طبیعی است آموزش و پرورش محافظه کار نمی‌تواند خود را از قید سنت‌های دیرین تدریس و یادگیری جدا کرده و با تأکید و تحکیم قواعد معین و ثابت افرادی مطیع و دنباله‌رو را پرورش دهد و با قطعیت انگاری راه را بر ایده‌پردازی و تولید اندیشه و انتقاد مینماید

مهارت‌های درون‌فردی با فعالیت‌های درون‌گرایانه و خودبازتابی سر و کار دارد و شامل مهارت‌هایی است که به فرد امکان می‌دهد از توانایی‌های خود مانند توانایی درک خود، آگاه بودن از حالات درونی خود، فهم احساسات، عواطف، اهداف و انگیزه‌های خود و همچنین ارزیابی الگوهای فکری و استدلال به قضاوت صحیح بر روی پدیده‌های درونی خود پرداخته و با داشتن درک روشن از ریشه انگیزه‌ها و احساسات خود با انگیزه و تخیل، ضمن دستکاری علت و معلولی از کندوکاو و تجزیه و تحلیل نظریه‌ها و ایده‌ها لذت ببرد.

مهارت‌های بین‌فردی به مهارت ارتباط فرد با فرد و گروه در اجتماع انسانی گفته می‌شود، زیرا بخش مهمی از واقعیت زندگی روابط اجتماعی است و توانایی در حسن هم‌جواری و موفقیت در ایجاد ارتباط مؤثر یکی از عوامل مهم موفقیت در زندگی

- افزایش آشنایی مدیران با فرایندها و راه حل های مسائل
- الزام به آگاه کردن مدیران به عمل بر اساس منش و معیار
اسلامی در دانش آموزان

* در بعد مهارت های اخلاقی پیشنهاد می شود

- کمک به ارتقای توانایی تشخیص ارزش معرفتی معلومات در
مدیران
- تلاش در ارتقای توانایی مدیران در تحلیل روابط پدیده ها و
درک هدفمندی نظام خلقت
- تلاش در آشنا کردن هرچه بیشتر مدیران با مهارت های
گفتگو
- ایجاد شرایطی امن جهت بیان احساسات بدون ترس در
مدیران
- ترغیب مدیران به ارائه نظر و دیدگاه بدون توجه به تأیید
پذیری دیدگاه توسط دیگران

موازین اخلاقی

در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت
آگاهانه از شرکت کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت
گردیده است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه
شرکت کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند
استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و
نگارش آن ندارند.

واژه نامه

1. Mixed Methods Research	۱. روش تحقیق کیفی
2. snowball sampling	۲. گلوله برفی
3. Theoretical Saturation	۳. نقطه اشباع نظری
4. kappa	۴. کاپا

منابع فارسی

بخت آزما، بناب، محمد و خلیق، قادر، ۱۳۹۶، نقش معماری سازمانی
در
مدیریت اسلامی، <https://civilica.com/doc/937476>
تمسکی، محمدرضا (۱۳۹۹). مدل های نظام راهنمایی مورد نیاز تحول
بنیادین آموزش و پرورش». فصلنامه فرهنگ مشاوره و

دانش آموزان خود هستیم باید به آنها آموزش دهیم که تفکر
همگرا و قالب پذیر را به تفکر واگرا و قالب ساز تبدیل کنیم؛
یعنی اینکه در ذهن آنها به جای پاسخ، مسئله را ایجاد کنیم.

به طور کلی در تبیین یافته های پژوهش باید به این نکته اشاره
کرد که ضروری ست تعلیم و تربیت و نظام آموزشی با پیچیدگی
ها و عدم قطعیت هایی که آن را احاطه کرده باید با نیازهای
آینده فراگیران تناسب داشته و مطلوب آن است که تعلیم و
تربیت در برنامه های آموزشی چیزی فراتر از دانش و انتقال
صرف اطلاعات را هدف اساسی خود قرار دهد و بجای تأکید بر
موضوعات درسی بر مضامین فرا برنامه درسی، از جمله آموزش
تفکر خلاق و انتقادی توجه داشته باشد. چراکه کسب مهارت ها
و شایستگی ها و یادگیری عمیق با تمرکز بر مفاهیم کلیدی نیاز
به مضامین فرا برنامه درسی دارد. در محتوای آموزشی نیز اگرچه
باید بر تلفیق دروس مختلف با یکدیگر توجه نمود، لکن تلفیق
هر یک از موضوعات درسی با مهارت های تفکر دارای اهمیت
بیشتری می باشد. استفاده از الگوی تلفیق ریاضی و مهارت
تفکر، علوم و مهارت تفکر، مطالعات و مهارت تفکر و سایر
مهارت های تأکید شده در اسناد بالادستی میتواند به یادگیری
اثربخش و مفید کمک نماید. همچنین در استراتژی ها و
راهبردهای یاددهی یادگیری، توجه به تنوع و سبک های
متفاوت یادگیری دانش آموزان جزو لاینفکی از آموزش باهدف
توسعه مهارت های تفکر محسوب شود.

یافته این پژوهش نشان داد که مهارت های تفکر خلاق در
مدیران مدارس دارای شش بعد «مهارت های تکنیکی، مهارت
های حل مساله، مهارت های اخلاقی، کفایت های هیجانی،
کفایت های شناختی، کفایت های اجتماعی» است. که
پیشنهادهای زیر در این ارتباط ارائه می شود:

* در بعد مهارت های تکنیکی پیشنهاد می شود

- تلاش در آشنا ساختن مدیران با مهارت وارونه سازی
- تلاش در آشنا کردن مدیران با مهارت ساختارزدایی
- تلاش در آشنا نمودن بیشتر مدیران با مهارت ارزش گذاری
- تقویت هرچه بیشتر و ارتقای مهارت خواندن در مدیران
- تلاش در به روزرسانی ارتقای مهارت نقد تفکر در مدیران

* در بعد ایفای مهارت های حل مساله پیشنهاد می شود

- تلاش در افزایش آشنایی مدیران با شیوه های مسئله شناسی
- اهتمام هرچه بیشتر نسبت به ارتقای توانایی مسئله یابی در
مدیران
- تقویت یا ارتقای میزان آشنایی مدیران با مباحث فلسفی

- based teaching model in the science lesson and investigating its role on the (creative and critical) thinking skills of fourth grade elementary students. Academic year 1391-1392. Tehran: Islamic Azad University, Research Sciences Unit. [Persian]
- Hamzalo Z, Abedi M. (2015). Investigating the role of school principals in fostering creative thinking, the first international conference on innovation and research in educational sciences, management and psychology - 2015. [Persian]
- Herlina, V. Y., Sunardi, S., & Tirta, I. M. (2018). The level of students' creative thinking skills in solving probability problem through scientific approach. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 5(7), 264210.
- Hojjati M, Saemi H, Shariatnia K, Bayani AA. (2021). Studying the components of creative thinking skills and critical thinking in elementary school, counseling and psychotherapy quarterly, 12(48), 1-330. [Persian]
- Hui, A. N., He, M. W., & Wong, W. C. (2019). Understanding the development of creativity across the life span. *The Cambridge handbook of creativity*, 69-87.
- Jalilian, S; Azimpour, A; Jalilian, F. (2016). The effectiveness of the program of teaching philosophy to children on developing the ability to solve problems and moral judgment in students; 32: 80-101. [Persian]
- Kampylis, P., & Berki, E. (2014). Nurturing creative thinking (pp. 1-28). *International Academy of Education (IAE)*.
- Kendari, F; Heratipur, sh. (2022) Examining the role of managers in creating creativity and innovation and developing research thinking for teachers and students, management and industry; period 3; 05/27/1401 - 05/27/1401 (25 pages). [Persian]
- Madyani, I., Yamtinah, S., Utomo, S. B., Saputro, S., & Mahardiani, L. (2020, February). Profile of students' creative thinking skills in science lesson based on the (creative and critical) thinking skills of fourth grade elementary students. *Journal of Pedagogical Research*, 1(1), 1-10. [Persian]
- روان‌درمانی، ۱۱(۴۲)، ۱۷۲-۱۴۳.
- جلیلیان، سهیلا؛ عظیم پور، احسان؛ جلیلیان، فریبا(۱۳۹۶) اثربخشی برنامه آموزش فلسفه به کودکان بر پرورش توانایی حل مسأله و قضاوت اخلاقی در دانش‌آموزان؛ ۳۲: ۸۰-۱۰۱
- حجتی محمد، صائمی حسن، شریعت نیا کاظم، بیانی علی اصغر (۱۴۰۰) مطالعه مولفه های مهارت تفکر خلاق و تفکر انتقادی در دوره ابتدایی، فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی، دوره و شماره: دوره ۱۲، شماره ۴۸، دی ۱۴۰۰، صفحه ۱-۳۳۰.
- حمزه لو زهره، عابدی مریم (۱۳۹۵) بررسی نقش مدیران مدارس در پرورش تفکر خلاق، اولین کنفرانس بین المللی نوآوری و تحقیق در علوم تربیتی، مدیریت و روانشناسی - ۱۳۹۵.
- درویشی، مختار (۱۳۹۲). طراحی الگوی تدریس مفهوم محور در درس علوم و بررسی نقش آن بر مهارت‌های تفکر (خلاق و انتقادی) دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی. سال تحصیلی ۱۳۹۱ - ۱۳۹۲. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- شریعتمداری، علی (۱۳۸۲). روان‌شناسی تربیتی، تهران: امیرکبی شهبازی، محمدرضا؛ ربیعی، محمد(۱۳۹۱). مبانی پرورش تفکر خلاق در کودکان. تایماز، تهران.
- کندری، فاطمه؛ هراتی پور، شریف؛ (۱۴۰۱) بررسی نقش مدیران در ایجاد خلاقیت و نوآوری و توسعه تفکر پژوهشی برای معلمان و دانش‌آموزان، مدیریت و صنعت؛ دوره ۳؛ ۲۷/۰۵/۱۴۰۱ - ۲۷/۰۵/۱۴۰۱ (۲۵ صفحه)
- مهردوی نژاد، غلامحسین، مهردوی نژاد محمد جواد، سیلوایه، سودابه. (۱۳۹۲). تأثیر محیط هنری بر خلاقیت دانش‌آموزان. نوآوری های آموزشی، ۱۲(۴۸)، ۱۲۷-۱۴۰.
- نورانی حیدر(۱۳۸۵) بررسی دلالت‌های نظریه‌ها و سبک‌های مدیریت در بروز نوآوری (مقاله علمی وزارت علوم) فصلنامه نوآوری‌های سال ۱۳۸۵ شماره ۱۵
- نیستانی، محمدرضا و امام وردی، داود (۱۳۹۴). تفکر انتقادی (مبانی و مؤلفه‌ها). اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.

فهرست منابع

- Akpur, U. (2020). Critical, reflective, creative thinking and their reflections on academic achievement. *Thinking Skills and Creativity*, 37, 100683.
- Bakhtazami Bonab, M. and Khaliq. (2016). The Role of Organizational Architecture in Islamic Management, <https://civilica.com/doc/937476> [Persian]
- Chen, S. Y., Lai, C. F., Lai, Y. H., & Su, Y. S. (2022). Effect of project-based learning on development of students' creative thinking. *The International Journal of Electrical Engineering & Education*, 59(3), 232-250.
- Darvishi, M. (2012). Designing a concept-

- efficacy. *International Journal of leadership in Education*, 21(2), 155-175.
- Shahbazi, M.R.; Rabiei, M. (2011). Basics of developing creative thinking in children. Taimaz, Tehran. [Persian]
- Shariatmadari, A. (2003). *Educational Psychology*, Tehran: Amir Kobi. [Persian]
- Stiffler, K. (2018). Exploring teacher leadership practice, efficacy beliefs, and student achievement. University of La Verne.
- Syahri, A., Suwignyo, H., & Priyatni, E. T. (2019). Creative thinking patterns in student's scientific works. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19(81), 21-36.
- Temski, M. R. (2019). Guidance system models required for the fundamental transformation of education". *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 11(42), 172-143. [Persian]
- Wijayati, N., Sumarni, W., & Supanti, S. (2019). Improving student creative thinking skills through project based learning. *KnE Social Sciences*, 408-421.
- thinking skills in science learning. In 3rd International Conference on Learning Innovation and Quality Education (ICLIQE 2019) (pp. 957-964). Atlantis Press.
- Mahdovinejad, GH, Mahdovinejad MJ, Silvaye, S. (2012). The effect of artistic environment on students' creativity. *Educational Innovations*, 12(48), 127-140. [Persian]
- Malmelin, N., & Virta, S. (2017). Managing for serendipity: Exploring the organizational prerequisites for emergent creativity. *International Journal on Media Management*, 19(3), 222-239.
- Nistani, Mohammad Reza and Imam Vardi, Daud (2014). *Critical thinking (basics and components)*. Isfahan: Isfahan University Press. [Persian]
- Nurani H. (2006) Examining the implications of management theories and styles in the occurrence of innovation (scientific article of the Ministry of Science), *Innovations Quarterly*, 15. [Persian]
- Öqvist, A., & Malmström, M. (2018). What motivates students? A study on the effects of teacher leadership and students' self-